

การจัดลำดับชั้นทางสังคม : การศึกษาหมู่บ้านขยาย
อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นางสาว บุญมา นกรินทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

แผนกวิชาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๑๖

001380

I16026306

A STUDY OF SOCIAL STRATIFICATION IN KHAYAI
A SMALL VILLAGE IN AYUTHYA

MISS BOONMA NAKORNINT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Sociology)

Department of Social Studies

Graduate School

Chulalongkorn University

1973

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

สมาน งามวิทย์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

Mr. S. Kar ... ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

Jaques Angot ... กรรมการ

..... กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสรีน ปุณณิธานนท์

หัวข้อวิทยานิพนธ์

"การจัดลำดับชั้นทางสังคม : การศึกษาหมู่บ้านขยาย
อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"

ชื่อ

นางสาวบุญมา นครอินทร์ แผนกวิชาสังคม

ปีการศึกษา

๒๕๑๕

บทคัดย่อ

การศึกษาการจัดลำดับชั้นทางสังคม ในหมู่บ้านขยายหรือชุมชนบ้านขยาย
อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการศึกษาที่เน้นถึงผลของการนำ
ระเบียบวิธีศึกษา ๒ ประการ มาใช้จัดลำดับชั้นทางสังคมของบุคคลในชุมชนที่อยู่ใน
ขอบข่ายการศึกษา คือระเบียบวิธีการจัดด้วยดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และ
ระเบียบวิธีการจัดด้วยความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา เป็นข้อมูลที่ไต่จากการศึกษาวิจัยสนาม (Field
Work) ด้วยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนที่
ศึกษา ตามแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามระเบียบวิธีจัดลำดับชั้นทางสังคมทั้งสองประการ

ดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างขึ้นจากตัวชี้ (indicators)
ในเรื่อง อาชีพ การศึกษา อสังหาริมทรัพย์ สิ่งหยาบหยาบ และรายได้ โดยกำหนด
คะแนนตัวชี้แต่ละตัว จำนวนมากน้อยลดหลั่นกันลงมาตามลำดับความสำคัญ คะแนนตัวชี้
แต่ละตัวที่ได้จากหัวหน้าครัวเรือน หรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน เมื่อนำมารวมกันจะ
เป็นคะแนนดัชนี ผู้ที่มีคะแนนดัชนี สูงที่สุดตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น จะจัดเป็นบุคคล
ที่มีลำดับชั้นทางสังคมระดับสูง ผู้ที่มีคะแนนดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอันดับรอง
ลงมา จะเป็นผู้ที่อยู่ในลำดับชั้นทางสังคมรองลงมาตามลำดับ ลำดับชั้นทางสังคมที่แบ่ง
โดยคะแนนดัชนี มีทั้งสิ้น ๔ ชั้นคือ ชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นค่อนข้างกลาง (ชั้นต่ำชั้นสูง)
และชั้นต่ำ

การจัดลำดับชั้นตามความคิดเห็นของบุคคล ได้เลือกหัวหน้าครัวเรือนหรือ
 ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในลำดับชั้นต่าง ๆ ตามคตินี้ฐานะทางเศรษฐกิจและ
 สังคมทุกชั้น และจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยระหว่างกันเองเป็นอย่างดี จำนวน ๑๕ ราย
 จากจำนวนทั้งหมด ๑๐๗ รายในเขต ๒ หมู่บ้าน มาสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับลำดับ
 ชั้นทางสังคมของตนเอง และของหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน ผู้
 ได้รับเลือกคนอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบเกี่ยวกับลำดับชั้นทางสังคมที่จัดตามคตินี้ฐานะทาง
 เศรษฐกิจและสังคม

ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ลักษณะการจัดลำดับชั้นทางสังคมมีความสอดคล้อง
 เฉพาะในกลุ่มที่จัดอยู่ในลำดับชั้นสูง และลำดับชั้นกลางตามคตินี้ฐานะทางเศรษฐกิจและ
 สังคมเท่านั้น ส่วนในกลุ่มคนที่จัดอยู่ในลำดับชั้นค่อนข้างกลางหรือชั้นต่ำชั้นสูง และลำดับ
 ชั้นต่ำตามคตินี้ๆ เกือบจะไม่มี ความสอดคล้องกันเลย แม้แต่การเปรียบเทียบลำดับชั้นที่จัด
 โดยตัวหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนเอง กับ ลำดับชั้นที่จัดโดยหัวหน้า
 ครัวเรือนหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนคนอื่น ๆ ในชุมชน ส่วนใหญ่จัดตัวเองเป็นคน
 ชั้นกลางมากกว่าที่จะจัดอยู่ในลำดับชั้นอื่น

หลักเกณฑ์สมาชิกในชุมชน นำมาพิจารณาลำดับความสูง-ต่ำของตัวเองและ
 ของคนอื่น ๆ ที่เห็นชัดที่สุดคือการเป็นเจ้าของที่ดิน ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ที่สุด
 ของชุมชน จะได้รับการจัดลำดับให้อยู่ในชั้นสูงสุด นอกเหนือจากการเป็นเจ้าของที่ดิน
 แล้ว ยังใช้การศึกษา อาชีพ และความประพฤติของบุคคลมาพิจารณาลำดับชั้น แต่มีความ
 คลุมเคลือเกินกว่าที่จะถือเป็นหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับชั้นทางสังคมได้ชัดเจน

การศึกษาครั้งนี้ ไม่มีความมุ่งหมายที่จะพิสูจน์ข้อสมมุติฐานใด ๆ เป็นการศึกษา
 ที่เน้นระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดลำดับชั้นทางสังคมในระดับ
 หมู่บ้านหรือชุมชนขนาดเล็ก ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัย เมื่อจะมีการ
 ศึกษาเรื่องเดียวกันในครั้งต่อไป

The data used to illustrate the findings principally were collected during the course of the investigator's own field work where a series of intensive interviews of some 107 rural household heads or their wives were undertaken.

Five indicators of individual social strata were conceived of and combined into one so-called socioeconomic index. They were divided into two groups in the light of the villagers' conception of their relative importance in their living patterns and interpersonal relationships

Each of the two groups of indicators was assigned unequal weights on the above-mentioned basis and as the basis for computing a score for each respondent. The scores thus obtained were arranged along a high-low continuum and finally were categorized to form 4 strata of social levels, namely, upper, middle, upper-lower and lower-lower.

In the final step, 35 household heads or their wives were selected on the basis of their opportunities for social contacts or their personal acquaintances with one another. All individual villagers in the two upper strata, as identified by the index, were included in this group. In the remaining groups, 21 household heads or their wives were selected to represent the two lower strata. They were then interviewed intensively on how they classify themselves and one another, how many and what kinds of categories they use, how they evaluate those categories, how they rank them in a hierarchy, and in what categories they themselves think they belong.

The findings reveal that with one major exception there was a large discrepancy between the "objective strata" and those discovered from the subjective and reputational techniques. The correspondence between the findings derived from the two techniques was found only with regard to the two higher classes. The most important subjective criterion for placing a fellow villager at the bottom of the social hierarchy is his "lack of morality."

In addition to level of education, land ownership and sources of income are also regarded by the respondent as the most salient indicators of an individual's social status.

Since community members of the upper social levels presumably are influential in some or many aspects of village life and thus are prospective subjects of future opinion research, an objective instrument for measuring social strata seems to have real advantage over the other two subjective methods, in terms of time consumption and standardized procedures. It is advisable that future research undertaking be concentrated on how to develop a socioeconomic index capable of accurately identifying all the status groups in the same social setting as the one under study. A successful attempt at doing this seems to be a requisite for a more comprehensive study of distinctive organization, friendship groups, patterns of behavior, and beliefs in various aspects of social life, as outcomes of a small community's stratification system.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้อาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก
หลายท่านและหลายหน่วยงาน ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ผู้
ศึกษาใคร่ขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่อ สถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนการศึกษาภาคฤดูร้อนในชั้นปริญญาโทมาตั้งแต่ต้น และขอแสดงความขอบคุณ
อย่างสูงต่อสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ให้ทุนวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์
ผู้ศึกษาใคร่ขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสรีน ปุณณิธานนท์
อาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัย ที่กรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่มีค่าสูงสุด
ตลอดจนตรวจแก้วิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ศึกษาใคร่ขอแสดงความขอบคุณ
อย่างสูงต่อ อาจารย์ ดร. จี. อัมโยต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง หัวหน้าแผนกวิชาสังคม
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ อาจารย์ เฉลิมศรี ชรรณบุตร อาจารย์ประจำ
เอก แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็น
ประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้ศึกษาใคร่ขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่ออาจารย์ ม.ร.ว. ปานใจ
สุขสวัสดิ์ หัวหน้าหน่วยวัดผล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ได้ออเพื่อ
ให้ใช้เครื่องเจาะบัตร และแยกบัตรในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาใคร่ขอแสดงความ
ขอบคุณอย่างสูงต่ออาจารย์ สุกสวาท คีรีโรจน์ แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยา-
ลัยธรรมศาสตร์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในหมู่บ้าน
และให้ความช่วยเหลือในการใช้เครื่องจักรกลนับแยกบัตร เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาใคร่
ขอขอบคุณอย่างสูงต่อ อาจารย์ สายใจ คุ้มชนาบ และ อาจารย์ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข แผนก
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในการ
เก็บรวบรวมข้อมูลในหมู่บ้าน และขอขอบคุณอย่างสูง ต่อนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกสาขาวิชา
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ คุณ นริสพงศ์ จินะดิษฐ์ คุณพิทยา
สภาราสุทธิ ที่ได้ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในหมู่บ้าน และคุณณฤนารถ พระปัทมา ที่
ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้เครื่องจักรกลในการประมวลผลข้อมูล ผู้ศึกษา

ใครขอขอบคุณอย่างสูงต่ออภิศูย์ใหญ่บ้าน นายประเสริฐ ชันฉ่า และครอบครัว ที่ได้เอื้อเฟื้อ
 และอำนวยความสะดวกในเรื่องที่พักอาศัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้าน ขอ
 ขอบคุณอย่างสูงต่อนายสมาน กระจ่างคำ กำนันตำบลบ้านขยาย ที่ช่วยเหลือในเรื่องการ
 รวบรวมสถิติข้อมูลต่าง ๆ ของตำบล และขอขอบคุณอย่างสูงต่อชาวบ้านในชุมชนบ้านขยาย
 ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบข้อซักถาม ผู้ศึกษารัฐศึกษาซึ่งในความ
 กรุณาของทุก ๆ ท่านที่ไต่ถามนามไวข้างตน ซึ่งเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านกำลัง
 ความคิด กำลังใจ และกำลังกาย อันมีผลให้ผู้ศึกษาสามารถเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จน
 สำเร็จเรียบร้อยสมความมุ่งหมายทุกประการ ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอแสดงความขอบคุณอย่างสูง
 ต่อทุกท่านอย่างจริงใจอีกครั้งหนึ่ง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
รายการตารางประกอบ	ญ

บทที่

๑	บทนำ	๑
๒	ระเบียบวิธีในการวิจัย	๑๔
๓	การจัดลำดับชั้นทางสังคมตามคัมภีร์ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม	๔๒
๔	การจัดลำดับชั้นทางสังคม เปรียบเทียบลำดับชั้นตามความคิดเห็น ของบุคคลในชุมชน กับ ลำดับชั้นตามคัมภีร์ฐานะทางเศรษฐกิจและ สังคม	๖๐
๕	สรุปการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๘๕
	บรรณานุกรม	๘๘
	ประวัติการศึกษา	๘๑

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
๑	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามกลุ่มอายุ	๓๑
๒	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามระดับการศึกษา	๓๒
๓	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามลักษณะการประกอบอาชีพหลัก	๓๓
๔	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามขนาดที่ดินที่เป็นเจ้าของ	๓๔
๕	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามคะแนนของอาชีพหลัก	๔๓
๖	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามคะแนนการศึกษา	๔๔
๗	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามคะแนนของอสังหาริมทรัพย์	๔๕
๘	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามคะแนนของอสังหาริมทรัพย์	๔๖
๙	อัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามคะแนนรายได้	๔๗
๑๐	จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามการจัดลำดับชั้นตามคตินี้ และการจัดลำดับชั้นตามความคิดเห็นของตนเอง ...	๖๒
๑๑	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ที่จำแนกลำดับชั้นของตนเอง และเหตุผลที่ใช้ในการจัดลำดับชั้น	๖๖
๑๒	จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่อยู่ในลำดับชั้นต่าง ๆ จำแนกตามระดับการศึกษา	๖๘

ตารางที่

ฉ
หน้า

๑๓	การจัดลำดับชั้นของตัวเองของคนที่อยู่ในลำดับชั้นสูง และการที่คนชั้นสูง ถูกจัดลำดับชั้นจากคนอื่น	๓๑
๑๔	การจัดลำดับชั้นของตัวเองของคนที่อยู่ในลำดับชั้นกลาง และการที่คนชั้นกลาง ถูกจัดลำดับชั้นจากคนอื่น	๓๔
๑๕	การจัดลำดับชั้นของตัวเองของคนที่อยู่ในลำดับชั้นค่อนข้างกลาง (ชั้นต่ำชั้นสูง) และการที่คนชั้นค่อนข้างกลางถูกจัดลำดับชั้นจากคนอื่น	๓๖
๑๖	การจัดลำดับชั้นของคนเองของคนที่อยู่ในลำดับชั้นต่ำ และการที่คนชั้นต่ำถูกจัดลำดับชั้นจากคนอื่น	๓๘
๑๗	อัตราส่วนรอยของยูโทสมิมาตร จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนที่อยู่ในชั้นต่ำ	๔๓